

AGATA WALCZAK-NIEWIADOMSKA

Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
Uniwersytet Łódzki
email: awniewiadomska@uni.lodz.pl

MODEL BIBLIOTEKI RODZINNEJ NA PRZYKŁADZIE DOŚWIADCZEŃ AMERYKAŃSKICH¹

Agata Walczak-Niewiadomska jest absolwentką kierunku bibliotekoznawstwo i informacja naukowa na Uniwersytecie Łódzkim. Od 2002 r. pracuje w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej UŁ, od 2006 r. jest tam adiunktem. Jej zainteresowania zawodowe i naukowe obejmują bibliotekarstwo dziecięce, usługi biblioteczne dla dzieci w wieku 0-3 i ich rodzin oraz biografistykę. Jest sekretarzem Pracowni „Słownika Pracowników Książki Polskiej” przy KBiIN UŁ, członkiem Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i International Toy Library Association oraz sekretarzem redakcji czasopisma „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Librorum”. Najważniejsze publikacje: *Bibliografia wydawnictw Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Łodzi w latach 1936-1946 i Łódzkiego Towarzystwa Naukowego w latach 1946-2005* (Łódź 2006), *Ksiądz Jan Sobczyński i jego księgozbiór* (Kalisz 2007),

Biblioteka jako centrum zabawek (*Przeгляд Biblioteczny* 2010, nr 4 s. 476-488), *Public library as a place for the family in Poland* (*IFLA. Libraries for Children and Young Adults Section Newsletter*, June 2012, pp. 4-6), *Pracownia „Słownika pracowników książki polskiej” jako centrum badań biografistyki księgoznawczej w Polsce* (we współpr. z H. Tadeusiewicz, M. Rzadkowolską). W: *Bibliologia i informatologia* (Warszawa 2011, s. 167-172).

SŁOWA KLUCZOWE: Biblioteka dla dzieci. Czytelnictwo rodzinne. Usługi biblioteczne dla rodzin.

ABSTRAKT: Teza/cel artykułu – Artykuł omawia zagadnienie „czytelnictwa rodzinnego” i wyjaśnia rolę biblioteki w nowej formie obsługi czytelników. Jako przykład modelowych placówek realizujących koncepcję „family literacy” przedstawiona jest sieć amerykańskich bibliotek pod nazwą „Family Place Libraries”. **Metody badań** – W celu opracowania tekstu dokonano analizy dostępnej literatury przedmiotu, zwłaszcza zagranicznej. Wnioski poparte zostały własnymi obserwacjami i doświadczeniami. **Wyniki/wnioski** – Ze względu na swoją atrakcyjność i pozytywne wyniki, jakie osiąga sieć amerykańskich bibliotek rodzinnych, zaleca się wprowadzenie elementów omawianej koncepcji w rodzimych placówkach. Artykuł poszerza wiedzę na temat usług bibliotecznych dla rodzin oraz najmłodszych użytkowników bibliotek.

WPROWADZENIE

Biblioteki, niezależnie od miejsca, w którym funkcjonują, muszą stale borykać się ze stereotypami, sprowadzającymi je najczęściej do obrazu placówki będącej kolekcją możliwych do wypożyczenia materiałów. Roz-

¹ Artykuł powstał na podstawie wyników badań zrealizowanych w ramach projektu „Polskie bibliotekarstwo dziecięce w XXI w. – nowoczesne i alternatywne metody pracy z najmłodszym czytelnikiem”, sfinansowanego z dotacji celowej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

liczne akcje podejmowane przez bibliotekarzy i organizacje wspierające ich pracę, przyczyniają się do tworzenia pozytywnego wizerunku i podnoszenia jakości usług, ale niestety nie mają one z reguły bezpośredniego wpływu na znaczny wzrost subwencji ze strony organów finansujących ich działalność. W środowisku bibliotekarzy toczy się dyskusja na temat ewolucji usług i roli, jaką powinna pełnić w społeczeństwie biblioteka publiczna. Na przełomie XX i XXI w. coraz bardziej istotna staje się kwestia miejsca biblioteki w środowisku lokalnym, a także jej inicjatyw w sferze edukacji, kultury i działań społecznych kierowanych do użytkowników. Popularna stała się koncepcja biblioteki jako centrum kulturalno-społecznego, z naciskiem na współpracę z instytucjami pozostającymi w najbliższym otoczeniu, w celu wykreowania najbardziej efektywnego modelu obsługi użytkownika. Placówka, poza naturalną i historyczną funkcją wypożyczania dokumentów, ma łączyć zadania, w ramach których dostępne są: usługi informacyjne, doradztwo zawodowe, udostępnianie przestrzeni na wydarzenia kulturalne (m.in. spotkania z twórcami, teatrzyki, spotkania Dyskusyjnych Klubów Książki), a niekiedy też poradnictwo psychologiczno-pedagogiczne. Koncepcja ta, promowana m.in. przez założenia Programu Rozwoju Bibliotek, uwydatnia rolę księżnicy w życiu mieszkańców wsi, gminy, miasta lub jego dzielnicy i współpracę na rzecz podnoszenia jakości ich życia.

Tymczasem doświadczenia zagraniczne wskazują na potrzebę stworzenia na bazie biblioteki instytucji, która mogłaby służyć członkom społeczności na każdym etapie ich rozwoju – od przyjścia na świat aż po emeryturę, przy czym nie chodzi jedynie o dostosowanie zbiorów do różnych grup wiekowych czytelników, ale o przemyślaną strategię rozwiązań mających na celu przekształcenie placówki bibliotecznej w atrakcyjne miejsce spotkań dla całej rodziny. To podejście staje się szczególnie ważne i wyraźne w przypadku pracy na rzecz dzieci i ich opiekunów (Feinberg & Kuchner & Feldman, 1998; McCook, 2011).

W dalszej części artykułu przedstawione są dokonania Stanów Zjednoczonych w zakresie usług bibliotecznych na rzecz dzieci najmłodszych i ich rodziców. Na przykładzie sieci amerykańskich bibliotek publicznych „Family Place Libraries” przybliżono zagadnienia pracy bibliotek w ramach promocji czytelnictwa pojmowanego jako aktywność całej rodziny.

CZYTELNICTWO DZIECI NAJMŁODSZYCH

W ostatnim dziesięcioleciu w wielu państwach dostrzeżono znaczenie inicjatyw opartych na przyzwyczajaniu dziecka do czytania od najmłodszych lat. Programy te, w zależności od czynników finansowych i organizacyjnych danego kraju, mają różny zasięg i stopień promocji, ale łączy je wspólny mianownik – wspieranie wychowania obywatela, często już od urodzenia, poprzez kontakt z książką. Koncepcja ta wiąże się w sposób oczywisty z udziałem rodzica lub rodziców w procesie czytania dziecka. Ma również wpływać na tworzenie szczególnej więzi oraz wypracowanie tradycji czytania w domu, np. poprzez wspólne lektury codziennie przed snem.

Najczęściej wymienianym w polskiej literaturze przykładem organizacji podejmujących tego typu inicjatywy jest brytyjskie stowarzyszenie charytatywne Booktrust, które w 2012 r. świętuje dwudziestolecie swo-

jego głównego programu „Bookstart” (Lewandowicz-Nosal, 2011; Zając, 2006). Od 1992 r. w ramach projektu rozdano 30 mln darmowych książek w formie paczek dobranych do kilku kategorii wiekowych dziecka. Pakiety zawierające poza książkami także broszury dla rodziców były przekazywane już w pierwszym roku życia dziecka poprzez służby zdrowia, ewentualnie bibliotekę (Bookstart, 2012). Programowi towarzyszy od wielu lat szeroko zakrojona akcja promocyjna, zachęcająca rodziców do wspierania rozwoju czytelniczego ich dzieci. Mówi się, że sukces „Bookstart” przeszedł oczekiwania organizatorów (Moore & Wade, 2003). Miarą powodzenia kampanii jest jej naśladowanie w krajach na całym świecie. W ten sposób powstały jego wersje: australijska „Book Buzz”, duńska „Bogstart”, kolumbijska „Leer en Familia”, niemiecka „Lese-start”, szkocka „Bookbug”, szwajcarska „Buchstart Schweiz”, szwedzka „Läsglädje för livet”. Dokładne informacje na ten temat i więcej przykładów można odnaleźć na stronie domowej programu (www.bookstart.org.uk) oraz w serwisie „Reading Worldwide”, opracowanym przez Niemiecki Instytut Międzynarodowych Badań Pedagogicznych i Fundację Czytelnictwa (Stiftung Lesen). Projekt powstał z myślą o zgromadzeniu w jednym miejscu informacji o inicjatywach czytelnicznych tworzonych i wdrażanych przez kraje na całym świecie (Reading..., 2012). W Polsce dotychczas jedynie Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu realizuje założenia „Bookstart” poprzez program „Na dobry początek” (Grzelczyk, 2011).

CZYTELNICTWO RODZINNE

Projekty umożliwiające włączenie dziecka od najmłodszych lat w proces obcowania z książką, takie jak Bookstart i wszystkie jego odpowiedniki, stanowią część szerszej perspektywy edukacyjnej, którą można określić mianem „family literacy”, czyli „rodzinnej edukacji informacyjnej” lub też „czytelnictwa rodzinnego”. W polskiej literaturze przedmiotu używa się również określenia „alfabetyzacja rodzinna” stosowanego do tłumaczenia niniejszej koncepcji (Langer, 2007; Woźniczka-Paruzel, 2002). Obecnie biblioteki publiczne upatrują szans na swój rozwój poprzez uczestnictwo w programach propagujących czytelnictwo w skali całej rodziny, co przekłada się nierzadko na lepsze efekty statystyk odwiedzin, ale też, a może przede wszystkim, na poszerzenie oferty usług o zajęcia adresowane do całych rodzin.

Brytyjskie badania wskazują na dwoistość definicji „czytelnictwa rodzinnego” (Train, 2007). Przez określenie to rozumie się wzajemne wspieranie się członków rodziny w rozwijaniu zdolności i umiejętności czytelnicznych, ale także wspólne uczestnictwo w radości, jaką niesie ze sobą czytanie i opowiadanie. O rodzinnej edukacji czytelnicznej można mówić wtedy, gdy biorą w niej udział co najmniej dwa pokolenia. Program taki składa się wówczas z 3 elementów:

- edukacja dziecka (włączając stymulację umiejętności uczenia się),
- edukacja rodziców,
- poradnictwo dla dorosłych wskazujące metody zachęcania ich dzieci lub młodych członków rodziny do kontaktu z książką.

Niekiedy dodaje się element czwarty, którym jest zachęcanie rodziców i dzieci do wspólnych działań wykorzystujących nowo nabyte umiejętnoś-

ci. Proces ten ma na celu wzmacnianie więzi, jaka kształtuje się wraz ze wzrostem ilości spędzonego ze sobą czasu.

Funkcjonuje też określenie „międzypokoleniowej edukacji czytelniczej” („intergenerational literacy”), które odnosi się do wysiłków dorosłych z drugiego i trzeciego pokolenia w rodzinie (rodziców i dziadków), podejmowanych na rzecz pomocy w nauce czytania i pisania innych członków rodziny.

Z czytelnictwem rodzinnym powiązana jest „edukacja rodzinna”, która jako jedna z metod edukacyjnych powinna być szczególnie zauważana i stosowana w rodzinach o niskim statusie społecznym i rodzinach imigranckich. Jej najważniejszym założeniem jest proces dydaktyczny dorosłych postępujący równoległe z nauką dzieci poprzez wzajemne wspieranie się i pomoc. Biblioteki przy wsparciu lokalnych i państwowych funduszy mają możliwość zaoferowania kompleksowych rozwiązań włączających rodziny w idee „lifelong learning”, czyli uczenia się przez całe życie.

Badania prowadzone w latach 90. w Stanach Zjednoczonych w ramach projektu „The National Adult Literacy Survey”² jednoznacznie potwierdziły zbiorowe przekonanie o znaczącym wpływie stopnia edukacji rodziców na sukcesy i dokonania edukacyjne dzieci. Rozwój i sukcesy dziecka, zanim osiągnie ono wiek szkolny, są mocno związane z wychowaniem i przekazaniem odpowiedniej wiedzy i umiejętności przez rodziców w domu (szczególnie ważne jest to w przypadku państw, w których opieką żłobkową i przedszkolną nie są objęte wszystkie dzieci).

Stosunkowo niedawno badacze zaczęli postrzegać naukę czytania jako proces, który powinien być rozpatrywany w szerszym kontekście społecznym (dom i otoczenie), a zaczynający się jeszcze przed rozpoczęciem szkoły, czy też zajęć w przedszkolu (Teale & Sulzby, 1986; Whitehurst & Lonigan, 1998). Podejście to jest oparte na ogólnym przeświadczeniu o roli rodziny, tradycji i kultury społeczności w początkowym stadium rozwoju i wychowania dziecka.

Przy wszystkich pozytywnych aspektach opisywanej formy aktywności czytelniczej rodzin, nasuwają się pytania o problemy i bariery utrudniające ten proces. W badaniach z 2006 r. wyróżniono sześć podstawowych barier (Train, 2007):

1. Brak doświadczeń czytelniczych i niedostateczny poziom percepcji języka używanego w literaturze (zwłaszcza u młodych ludzi, którzy nie czytają i nie uczestniczą w rozmowach dorosłych, mają ubogie słownictwo).

2. Bariery międzypokoleniowe – rodzice, którzy nie czerpią przyjemności z czytania lub im samym w dzieciństwie nie czytano, najczęściej nie widzą potrzeby takiej aktywności. Czytanie jest wówczas traktowane jako obowiązek.

3. Słabe podstawowe umiejętności – niski poziom wykształcenia rodziców może być przyczyną ich niepewności, czasem nawet wstydu w kwestii czytania dzieciom.

4. Bariery ekonomiczne i finansowe – w sytuacji ubóstwa, złych warunków zamieszkania lub problemów zdrowotnych, czy bezrobocia, czytanie staje się raczej dobrem luksusowym niż koniecznością.

5. Bariery kulturowe – z powodu języka, tradycji lub okoliczności ekonomicznych, niektóre społeczności nie postrzegają nawyku czytania jako części swojej kultury.

² Ogólnonarodowe badanie koordynowane przez Departament Edukacji USA w 1992 r.

6. Bariery instytucjonalne – potrzeby ludzi mogą nie zostać zwerbalizowane i zidentyfikowane przez instytucje, które powinny ich wspierać.

Uświadomienie sobie mechanizmów wymienionych problemów ułatwia opracowanie programów edukacyjnych, odpowiednio dostosowanych do grup użytkowników, jak również szerszej widzianej strategii. Dzięki powstaniu takiej strategii, biblioteki mogą, po uprzednim określeniu grupy docelowej, zaferować rodzinom zajęcia łączące elementy edukacji i czytelnictwa rodzinnego.

UDZIAŁ BIBLIOTEK PUBLICZNYCH W CZYTELNICTWIE RODZINNYM NA TERENIE USA

Już w latach 80. XX w. w literaturze amerykańskiej pojawiały się uwagi o niewystarczającym wykorzystaniu potencjału bibliotek publicznych w zakresie edukacji informacyjnej rodzin z małymi dziećmi (Immoth, 1989; Rogers & Herrin, 1986). Zwracano uwagę na różnorodność akcji poświęconych przekazywaniu wiedzy rodzicom na temat wszechstronnego rozwoju i zdrowia dziecka, społecznych programów pomocy rodzinie i innych. Były one jednak zazwyczaj nieskoordynowane i często kierowano je do wybranej grupy docelowej, np. rodzin o niskim statusie ekonomicznym. Brakowało jednolitego programu edukacyjnego, który uwzględniałby zarówno interesujące opiekunów tematy, jak i obejmował swoim zasięgiem wszystkie rodziny w najbliższej okolicy. Zgodnie ze wspomnianą na początku artykułu koncepcją przekształcania bibliotek z tradycyjnych na ośrodki kulturalno-oświatowe, placówki amerykańskie coraz częściej czuły potrzebę reorganizacji swoich dotychczasowych poczynañ. Dzięki podejmowanym wysiłkom zaczęto je postrzegać jako centra spotkań lokalnej społeczności, skupiających funkcje edukacyjne, informacyjne, doradcze i naturalnie kulturalno-oświatowe, przy czym prowadzone przez biblioteki programy wykraczały często poza tematykę związaną z czytelnictwem i książką (Fiore, 2001; Ghoting & Martin-Diaz, 2005). W bibliotekach działających na terenach zamieszkałych przez rodziny imigranckie oraz ludzi wymagających specjalnego podejścia ze względu na niski status społeczny i często związany z nim niski poziom wykształcenia członków rodziny oraz ewentualne dysfunkcje i przypadki niepełnosprawności, zauważono dość szybko potrzebę organizacji specjalnych usług dostosowanych do wymienionych grup użytkowników. Stany Zjednoczone były pod tym względem zawsze w szczególnej sytuacji, od wieków stanowiły cel wędrówki ludzi z wszystkich stron świata. Placówki biblioteczne, tworzące jedną z największych sieci ośrodków życia kulturalno-społecznego i edukacyjnego w sposób oczywisty przyjęły na siebie rolę instytucji wspierającej rozwój społeczności i zaspokajanie jej potrzeb informacyjnych. Od początku lat 90. XX w. biblioteki aktywnie włączyły się w projekty promujące „rodzinne czytelnictwo” i „rodzinną edukację”, upatrując w nich szansy na efektywną integrację lokalnych społeczności, a także podnoszenie poziomu edukacji ich członków. Projekty te są zazwyczaj zróżnicowane ze względu na adresatów, przy czym chodzi tu raczej o dorosłych. Inaczej tworzony jest program dla osób wychowujących dzieci w pełnej rodzinie, a inaczej dla młodych rodziców, ojców, samotnych matek czy rodzin kilkupokoleniowych.

Źródła obcojęzyczne zawierają obszerne i bogate przykłady wykorzystania przez biblioteki idei „czytelnictwa rodzinnego” i wcielania jej w życie (Casper, 2003; Feinberg et al., 2007; Greene, 1991; Nespeca, 1994). Realizacja programów nastawionych na rodzinę stała się dla bibliotek amerykańskich równie ważna, jak podstawowe od lat funkcje placówki bibliotecznej – informacyjna, kulturalna, wpisując się znakomicie w cele edukacyjne. Ambitne plany, obejmujące swym zakresem pomoc w edukacji rodzin niedostatecznie wykształconych i niedostosowanych społecznie, mogą w dużej mierze dojść do skutku dzięki wsparciu finansowemu różnych fundacji, towarzystw i prywatnych sponsorów. Wieloletnie doświadczenie posiada „The Barbara Bush Foundation for Family Literacy”, która dzięki zbieranym funduszom ma możliwość wspierania działań i inicjatyw podejmowanych przez instytucje amerykańskie na rzecz poprawy edukacji poprzez rodzinne aktywności czytelnicze (The Barbara..., 2012). Służy temu ogłaszany corocznie Narodowy Konkurs Grantowy, w którym mogą brać udział placówki mające status publiczny lub non-profit. Słowa Barbary Bush najlepiej oddają cel, jaki przyświeca jej fundacji: „Dom jest pierwszą szkołą dziecka, rodzic jest jego pierwszym nauczycielem, zaś czytanie jest pierwszym tematem dziecka”. Organizacja działając od 1989 r. zdążyła przekazać 40 mln dolarów w celu rozwinięcia ponad 900 programów „rodzinnej edukacji” tworzonych we wszystkich 50 stanach, włączając Dystrykt Kolumbii.

NARODOWE PROGRAMY CZYTELNICTWA RODZINNEGO W USA

Jednym z największych programów realizowanych w Stanach Zjednoczonych jest „Every Child Ready to Read @ Your Library” („Każde Dziecko Gotowe do Czytania w Twojej Bibliotece”). Po raz pierwszy został on zaprezentowany w 2004 r. przez Public Library Association (PLA) i Association for Library Services to Children (ALSC), sekcje działające w ramach American Library Association (ALA). Punktem wyjścia do jego stworzenia było przekonanie, że biblioteki publiczne mogą mieć większy wpływ na czytelnictwo najmłodszych dzieci, jeśli włączą w ten proces ich rodziców i opiekunów poprzez odpowiednio przygotowane szkolenia. Dowiedziono, że im więcej rodzic wie na temat wartości obcowania dziecka z książką, tym lepsze efekty osiągane są przez biblioteki w ramach akcji czytelniczych (Every..., 2012). Program jest realizowany w formie cyklicznych spotkań na terenie biblioteki, a przebieg i treści są zawczasu szczegółowo opracowane przez specjalistów z wymienionych wyżej stowarzyszeń. Bibliotekarze, którzy chcą umożliwić swoim czytelnikom uczestnictwo w programie muszą zakupić zestaw, w którym znajduje się przewodnik dla prowadzącego (ogólne wskazówki co do poprowadzenia warsztatów, wprowadzenie do zagadnień czytelnictwa najmłodszych dzieci, wydruk każdej prezentacji PowerPoint, lista książek, inne przydatne materiały wręczane uczestnikom), a także płyta CD z prezentacjami wykorzystywanymi w trakcie spotkań z rodzinami. Całość uzupełniają materiały promocyjne w postaci zakładki do książek, broszur i plakatu.

Warsztaty przeprowadzane przez bibliotekarzy mają zapoznać opiekunów z metodami wykorzystywanymi w pedagogice zabawy, ułatwiającymi

dziecku wejście w świat książki i literatury, ponadto wspomagającymi rozwój mowy i umiejętności przedczytelniczych (składają się na nie m.in. znajomość słownictwa, umiejętności narracyjne, świadomość słowa drukowanego i znajomość liter).

Pod auspicjami ALSC realizowane są także inne programy, których celem jest uświadamianie rodzicom, jak ważna jest książka w życiu małego dziecka. Jednym z nich jest „Born to Read, It’s Never Too Early to Start!” („Urodzeni, aby czytać, nigdy nie jest za wcześnie!”), skierowany do przyszłych i świeżo upieczonych rodziców. Stowarzyszenie zapewnia bibliotekarzom ogólne wskazówki w zakresie prowadzenia spotkań, broszury opracowane na potrzeby projektu, listę książek dla dzieci i rodziców. Wiele informacji odnośnie pozyskiwania funduszy na długofalowe prowadzenie „Born to Read”, nawiązywania współpracy z instytucjami działającymi w danym środowisku oraz bank pomysłów gier i zabaw (*storytimes*), dostępnych jest na stronie stowarzyszenia (ALSC, 2012).

W pracy zbiorowej poświęconej inicjatywie czytelnictwa rodzinnego prowadzonej i koordynowanej przez Bibliotekę Stanu Illinois w podległych jej placówkach, możemy odnaleźć wiele ciekawych rozwiązań (Read..., 1995). Pomysły cieszące się największą popularnością to m.in. wystawy książek zrobionych własnoręcznie przez rodziców i przedszkolaków, rodzinne nocowanie w bibliotecce połączone z prezentacją zasobów placówki, wspólne obchodzenie świąt religijnych i narodowych, np. poprzez konkursy na najlepszy pojazd biorący udział w tradycyjnych amerykańskich paradach, wspólne wycieczki do zoo, teatru, muzeów, bibliotek, miejsc ważnych historycznie. Stałymi punktami są spotkania ze specjalistami, warsztaty na temat doboru odpowiedniej lektury dla dziecka, ale też zajęcia języka angielskiego dla rodzin imigranckich oraz szkolenia w zakresie założenia domowej firmy lub pomoc w znalezieniu pracy. Różnorodność programów zależy od potrzeb społeczności.

Bibliotekarze w pracy wspierani są elementami e-learningu. Public Library Association stworzyła na potrzeby osób pragnących dokształcać się w zakresie czytelnictwa rodzinnego specjalny kurs e-learningowy pod nazwą „Learn to read and write: adult, teen and family literacy” („Naucz się czytać i pisać: edukacja czytelnicza dorosłych, młodzieży i rodzin”) (PLA, 2012).

WSPÓŁPRACA BIBLIOTEK Z INNYMI INSTYTUCJAMI

Przy tworzeniu kompleksowych programów mających na celu dotarcie do jak największej liczby użytkowników, niezbędne jest nawiązanie współpracy z instytucjami, których podstawowym lub dodatkowym efektem działalności jest edukacja i szeroko pojęte świadczenie pomocy dzieciom i dorosłym. Można do nich zaliczyć m.in. organizacje działające na rzecz dzieci, towarzystwa i fundacje, ośrodki zdrowia i pomocy społecznej, jednostki ustawodawcze w zakresie edukacji oraz szkoły różnego poziomu i profilu. Współpraca biblioteki z przedszkolem, szkołą podstawową i gimnazjum w tym przypadku polega na aktywnym włączeniu nauczycieli dysponujących kontaktem z rodzicami i przez to zachęceniu ich do uczestnictwa w programach bibliotecznych, ewentualnie okazjonalnego użyczenia pomieszczeń szkolnych i przedszkolnych. Natomiast szkoła, której

oferta skierowana jest do osób dorosłych, z reguły wspomaga projekty biblioteczne poprzez wspólne opracowanie programu zajęć edukacyjnych i prowadzenie ich przez pracowników technikum, liceum wieczorowego, szkoły wyższej itp.

Warte uwagi są doświadczenia bibliotek amerykańskich, które po wielu latach wdrażania i dopracowywania programów dostrzegły związek między współpracą z różnymi instytucjami a przyciągnięciem do biblioteki ludzi, którzy wcześniej nie wykazywali zainteresowania jej usługami. Dopiero w momencie połączenia sił kilku instytucji i organizacji odnotowano pozytywne rezultaty akcji mających na celu zwiększenie poziomu czytelnictwa. Jednym z najbardziej wymiernych efektów takiej współpracy jest zazwyczaj usprawnienie przepływu informacji pomiędzy placówkami obsługującymi w różnym zakresie rodziny.

FAMILY PLACE LIBRARIES™

Przykładem wypracowania modelu biblioteki rodzinnej jest ogólnonarodowa sieć bibliotek publicznych pod nazwą „Family Place Libraries™” („Biblioteki Przyjazne Rodzinie”) działająca na terenie Stanów Zjednoczonych. Jej inicjatorką była bibliotekarka dziecięca Sandra Feinberg, która na przełomie lat 70. i 80. XX w. dostrzegła wyraźny brak programów adresowanych do młodych matek. W efekcie jej starań z Middle Country Public Library w Centereach, NY (jej miejsca pracy) utworzono placówkę modelową dla programu Family Place Libraries (Family..., 2012). W latach 70. XX w. biblioteki amerykańskie rzadko posiadały w ofercie swojej działalności usługi skierowane do dzieci poniżej 3 roku życia. W dodatku zajęcia proponowane dzieciom 3-letnim i starszym z reguły nie przewidywały współuczestnictwa ich rodziców (najmłodsze, nieprzyzwyczajone do pozostawania bez opiekunów, traktowane były jako niezdolne do korzystania z tego typu usług, dlatego zapraszano je do biblioteki najczęściej rok później).

Zdając sobie sprawę z niedoskonałości istniejących wówczas rozwiązań, Feinberg postanowiła wprowadzić kilka innowacji. Jedną z nich było wystawianie zabawek raz w tygodniu w pomieszczeniu przeznaczonym do spotkań (Community Room). Przekonała także specjalistów od żywienia, rozwoju i zdrowia dziecka do poprowadzenia warsztatów dla rodziców na terenie biblioteki. Jedną z trudności była zmiana podejścia do metod przekazywania wiedzy słuchaczom (dorosłym i dzieciom). Należało zrezygnować z typowego wykładu na rzecz bezpośrednich rozmów w różnych częściach pomieszczenia (ze względu na aktywność dzieci). Starania Feinberg uwieńczone zostały sukcesem, bowiem bez żadnej reklamy, po pierwszych warsztatach na listę osób oczekujących wpisało się kilkudziesięciu rodziców. Tak duże zainteresowanie świadczyło o wielkim zapotrzebowaniu opiekunów małych dzieci na tego typu usługi, a biblioteka okazała się idealnym miejscem do ich zapewnienia.

Powodzenie nowatorskiego programu przyczyniło się do poszerzenia oferty spotkań lokalnej społeczności, wzrostu kolekcji książek dla dzieci i rodziców (szczególnie o wydawnictwa z zakresu rozwoju i wychowania), ponadto dwukrotnie dostosowywano budynek biblioteki publicznej w Centereach do potrzeb zwiększonej liczby użytkowników. Sami biblio-

tekarze zdobyli dodatkowe umiejętności, chociażby w zakresie współpracy partnerskiej z lokalnymi usługodawcami i placówkami edukacyjnymi, a także pośrednictwa między rodzinami a odpowiednimi służbami i źródłami informacji wspomagającymi opiekunów w pierwszych latach życia dziecka.

W 1996 r. Middle Country Public Library będąc wiodącym ośrodkiem na rzecz usług bibliotecznych dla rodzin z dziećmi, połączyła swe siły z organizacją non-profit Libraries for the Future (LFF) (Biblioteki dla Przyszłości). Organizacja ta powstała w 1992 r. pod wpływem idei głoszonych przez pisarkę Harriet Barlow, które były następnie rozwijane przez niewielką grupę osób zaangażowanych w udoskonalanie systemu bibliotek publicznych w Stanach Zjednoczonych. Przez szereg lat celem LFF była pomoc w dostosowywaniu bibliotek do wymogów społeczeństwa informacyjnego i wprowadzaniu ich w świat nowoczesnych technologii cyfrowych, budowanie partnerstw społecznościowych oraz długofalowych kontaktów ze sponsorami. Działalność organizacji opierała się w dużym stopniu na współpracy z fundacjami afiliowanymi przy firmach i stowarzyszeniach społeczno-kulturalnych (m.in. Bill and Melinda Gates Foundation, Bush Clinton Katrina Fund, W. K. Kellogg Foundation, Metropolitan Life Foundation, Petersmeyer Family Foundation i Pritzker Early Childhood Foundation). Przyczyniła się ona do rozwoju bibliotek publicznych poprzez tworzenie miejsc do dyskusji dla ekspertów z różnych dziedzin, publikowanie raportów na temat sposobów wykorzystania przestrzeni bibliotecznych, realizację szkoleń dla bibliotekarzy (w ramach projektu Equal Access Libraries – Równy Dostęp do Bibliotek) oraz nadzorowanie programów prowadzonych w kilkuset placówkach na terenie wielu stanów. Programy te nastawione były na rozwój czytelnictwa wczesnodziecięcego (Family Place Library), wykorzystanie potencjału osób starszych i emerytów (np. w formie wolontariatu, program Lifelong Access Libraries – Dostęp do Bibliotek Przez Całe Życie), potrzebę stworzenia darmowego i wiarygodnego systemu informacji zdrowotnej (Wellness Information Zone – Strefa Informacji Zdrowotnej), a także wzmacnianie roli bibliotek jako aktywnych centrów społeczno-kulturalnych (m.in. przez rozwijanie koncepcji „lifelong learning” przy udziale potencjału bibliotek).

W 2009 r. kryzys gospodarczy przyczynił się do likwidacji organizacji, nie wpłynęło to jednak na realizację kluczowych projektów i założeń LFF. Jej idee przejęte zostały przez Association of Library Trustees, Advocates, Friends, and Foundations (ALTAFF – Stowarzyszenie Powierników, Rzeczników, Przyjaciół i Fundacji Bibliotecznych) organ powstały w wyniku połączenia Association of Library Trustees and Advocates (Stowarzyszenia Powierników i Rzeczników Bibliotek) z Friends of Libraries USA (Przyjaciółmi Bibliotek USA), będący obecnie gałęzią American Library Association (ALTAFF, 2012).

Wybór biblioteki Middle Country jako placówki modelowej miał służyć rozpowszechnieniu programu Family Place Library na skalę ogólnonarodową, ale też wypracowaniu rozwiązań możliwych do powielenia w kolejnych jednostkach. Biblioteka modelowa przyjęła rolę koordynatora oraz centrum wsparcia i szkoleń dla kilkuset obecnie działających pod szyldem placówek FPL. Każda z nich stała się centrum danej społeczności, opartym na współpracy międzysąsiedzkiej, skoncentrowanym na wspieraniu roli rodziców jako pierwszych nauczycieli dziecka. Sama Middle Country Public

Library, od 1991 r. pod kierownictwem Feinberg, przeszła reorganizację pracy. W celu zwiększenia możliwości zbierania funduszy na działalność założona została fundacja – Middle Country Library Foundation (Feinberg & Rogoff, 1998; Feinberg & Schull 2001, 2005; Traxler, 2009).

Biblioteki Przyjazne Rodzinie rozszerzają tradycyjne postrzeganie usług biblioteki dla dzieci na tworzenie centrów informacji wczesnodziecięcej, edukacji rodziców, wspieranie czytelnictwa rodzin. Specjalnie przeszkoleni bibliotekarze skupiają się na rozwijaniu strategii angażujących rodziców i opiekunów w kierunku wychowania dzieci od najmłodszych lat do życia w otoczeniu książki. Zapewnienie odpowiedniej pomocy w postaci osób prowadzących, mentorów i trenerów dla rodziców z założenia ma w przyszłości zaprocentować lepiej wykształconymi obywatelami, przywykłymi do obcowania z książką i biblioteką. Aby osiągnąć ten cel, należało przeorganizować przestrzeń placówki bibliotecznej, w celu lepszego przystosowania jej do obsługi również niemowląt.

Podstawowymi elementami określającymi i wyróżniającymi bibliotekę w programie FPL są:

- zbiór książek, zabawek, dokumentów muzycznych i multimedialnych dla niemowląt, małych dzieci i rodziców,

- specjalnie zaprojektowana i przyjazna przestrzeń dla rodzin z małymi dziećmi,

- warsztaty rodzic/dziecko – pięciodniowe szkolenie skierowane do dzieci, ich rodziców i opiekunów; prowadzone najczęściej przez lokalnych specjalistów, podkreślają znaczenie rodziców jako pierwszych nauczycieli swoich dzieci. Warsztaty wspomagają wzajemne kontakty, a także przekazują wiedzę na temat zdrowego rozwoju dziecka i wczesnych kontaktów z książką,

- nawiązywanie współpracy z lokalnymi instytucjami służącymi rodzinom i małym dzieciom w celu lepszej komunikacji między rodzicami a służbami społecznymi, a także rozwój programów i usług dostosowanych do potrzeb danej społeczności,

- wyjście naprzeciw nowym i nietradycyjnym użytkownikom bibliotek, szczególnie rodzicom z dziećmi w wieku 0-3 lat,

- dostosowywanie programów do odpowiedniego dla rozwoju dziecka poziomu,

- szkolenie kadry biblioteki w zakresie wsparcia rodzin, rozwoju dziecka, edukacji rodziców oraz implementacji najlepszych wzorców i doświadczeń.

Aby uzyskać zadowalający poziom merytoryczny pracowników bibliotek uczestniczących w programie, powołano do życia Instytut Szkoleniowy Bibliotek Przyjaznych Rodzinie (Family Place Training Institute), którego głównym zadaniem jest zapewnienie bibliotekarzom teoretycznych podstaw w zakresie usług bibliotecznych skierowanych na potrzeby rodzin, a także praktycznych warsztatów obejmujących podstawowe założenia programu. W trakcie spotkań przedstawiciele bibliotek przygotowani są do wdrożenia programu w swojej społeczności oraz dzielenia się doświadczeniami i wypracowanymi rozwiązaniami z innymi bibliotekami przyjaznymi rodzinie. Wszyscy uczestnicy muszą przejść przez kilkudniowe szkolenie, które obejmuje tematy:

- wspólne działanie rodziców i bibliotekarzy,

- rozwój psychomotoryczny niemowląt,

- rozwój dziecka,
- inicjowanie czytelnictwa,
- edukacja rodziców,
- projektowanie przestrzeni,
- rozwój kolekcji dokumentów,
- warsztaty rodzic/dziecko,
- ocena potrzeb i analiza finansowa,
- współpraca ze społecznością,
- budowanie współpracy,
- dokumentacja i ewaluacja.

Każdy uczestnik otrzymuje Przewodnik Szkolenia, artykuły i książki powiązane z tematami omawianymi podczas spotkań oraz praktyczne materiały dotyczące programu. Bardzo ważnym czynnikiem, definiującym poniekąd możliwości uczestnictwa w programie w skali ogólnokrajowej, jest ustanowienie kwoty będącej jednym z podstawowych warunków przystąpienia do sieci – w 2010 r. było to 10 tys. dolarów. W ramach tej sumy biblioteka ma zapewnione:

- 3-dniowe szkolenie w siedzibie Instytutu Szkoleniowego oraz 1-dniowe szkolenie online, włączając materiały, wyżywienie i zakwaterowanie jednej osoby,

- trzyletni nieograniczony dostęp do porad i wsparcia pracowników Instytutu Szkoleniowego, a także obowiązkową wizytę jednego z trenerów w bibliotece, która przyłączyła się do sieci, najpóźniej do 2 lat od momentu przystąpienia do programu,

- dostęp do zamkniętej listy dyskusyjnej – National Family Place Listserv,

- darmowe lub ulgi w opłatach za dodatkowe zaawansowane szkolenia
- często sponsorowane spotkania o specjalistycznej tematyce (np. Sztuka i Muzyka dla Młodych Dzieci, Różnice Kulturowe w Rodzinach).

Z naszego punktu widzenia idea uiszczania wysokiej, nawet jak na amerykańskie warunki, opłaty może wydawać się nierealna, a co najmniej trudna do przeprowadzenia. Pamiętać jednak należy, że dla społeczeństwa i instytucji amerykańskich sponsoring jest rzeczą naturalną i od dziesiątków lat z powodzeniem praktykowaną, m.in. dzięki wielu pomocnym rozwiązaniom strukturalnym i podatkowym. Co więcej, cena przyłączenia się do wiarygodnej i bez wątplenia korzystnej z punktu widzenia małej społeczności, sieci bibliotek przyjaznych rodzinom, mobilizuje lokalny biznes i osoby prywatne do poparcia dążeń biblioteki (nie bez znaczenia pozostaje tu zaufanie do dotychczasowej działalności podejmowanej przez placówkę, co zwykle jest gwarantem słuszności kolejnych przedsięwzięć). Naturalnie, taka praktyka jest możliwa jedynie przy bezwzględnej przejrzystości finansów centrum zarządzania siecią. Raport ewaluacyjny przeprowadzony za lata 2010-2011 wśród bibliotek biorących udział w programie na terenie stanu Kalifornia wskazuje na nawiązanie współpracy z wieloma zróżnicowanymi instytucjami (Walter, 2011), m.in.:

- placówki dedykowane dzieciom najmłodszym – żłobki, centra opieki, szkoły nauczycielskie (np. Early Head Start, Sierra Madre Community Nursery School),

- placówki edukacyjne – kuratoria, szkoły ponadpodstawowe, szkoły wyższe (Pasadena Unified School District Parent Welcome Center, William Daylor High School, San Jose State University),

– instytucje służby zdrowia – centra medyczne, szpitale, komisje i departamenty zdrowia przy radach miejskich (Palo Alto Medical Center, Marshall Community Hospital, San Mateo County Public Health Department),

– placówki opieki społecznej – stowarzyszenia, centra edukacji i informacji rodzinnej (Los Angeles Learning Disabilities Association, El Centrito Family Learning Center, Jewish Family and Children's Services Parent's Place),

– inne – stowarzyszenia społeczne, organizacje pozarządowe, wspólnoty religijne (Mother's Support Network, Sierra Madre Community Foundation, St. Clare's Catholic Church),

– przedstawiciele mediów.

Odbywające się cyklicznie warsztaty sprawiają, że uczestnicy zaczynają postrzegać bibliotekarza jako osobę pomocną i godną zaufania, co przekłada się często na korzystanie z biblioteki i jej usług informacyjnych. W trakcie cotygodniowych spotkań, zaproszeni specjaliści mają możliwość odkrycia wad rozwoju lub mowy u dzieci, zwłaszcza tych najmłodszych, nieuczęszczających do żłobka i przedszkola. Następnym krokiem jest zapoznanie rodziców w komplecie informacji odnoszących się do dalszego postępowania w leczeniu i rehabilitacji. W dostarczeniu tychże wskazówek ma udział naturalnie biblioteka. Z relacji osób odpowiedzialnych za wdrażanie programu wynika, że uczestnicy chętnie wracają do biblioteki, kiedy mają pewność spotkania się ze znajomą już osobą, czyli bibliotekarzem koordynującym warsztaty z rodzicami i ich dziećmi. Kredyt zaufania w wielu przypadkach przenoszony jest na kolejnych pracowników placówki, co w konsekwencji przyczynia się do jej pozytywnego odbioru w środowisku.

PODSUMOWANIE

Wspomniany wyżej raport ewaluacyjny potwierdza pozytywny odbiór założeń programu Family Place Libraries przez jego uczestników. Ustalone wstępnie cele zwiększenia atrakcyjności biblioteki i jej usług dla rodzin zostały osiągnięte w sposób przekraczający oczekiwania organizatorów sieci. Początkowo zakładali oni, że 50% spośród uczestniczących rodzin dostrzeże zmiany, tymczasem wyniki ankiety przeprowadzonej na potrzeby ewaluacji wykazały, że:

– 85% uczestników warsztatów rodzic/dziecko postrzega bibliotekę jako „bardzo przyjazną rodzinie”,

– 95% opiekunów przyznało, że biblioteka pomogła im w uzyskaniu wiedzy o roli zabawy w życiu dziecka, a przez to jak być lepszym rodzicem,

– 61% z grupy rodzin posługujących się językiem hiszpańskim potwierdziło, że rozumieją lepiej znaczenie wprowadzania dziecka w świat książki od najmłodszych lat.

Program wpłynął w dużej mierze na poprawę usług bibliotecznych i ich adaptację do potrzeb społeczności, wraz z lepszym dostosowaniem budynku do obsługi rodzin z dziećmi.

Obecnie sieć FPL tworzy 320 bibliotek z 24 stanów. Koszty jakie muszą one ponieść, aby móc uczestniczyć w programie, pozyskały częściowo ze zdobytych w tym celu grantów, pozostałe poprzez połączenie zewnętrznych funduszy z wygoszparowaną kwotą w ramach własnego budżetu.

Szkolenia przeprowadzane przez Instytut Szkoleniowy dla placówek przyłączających się do programu są zaplanowane na wiele miesięcy do przodu.

Nie da się ukryć, że biblioteka publiczna Middle Country, która rozpoczęła sieć „bibliotek przyjaznych rodzinie” przyczyniła się do postrzegania „czytelnictwa rodzinnego” jako jednego z ważnych komponentów pracy bibliotecznej. Kwestia imigracji, przez jednych zauważana jako problem, przez innych jako szansę na budowę nowych społeczności, pociąga za sobą z pewnością nowe wyzwania dla bibliotek. Edukacja rodzinna i budowanie dobrych relacji w środowisku międzysąsiedzkim staje się powoli rzeczą godną uwagi również dla polskich placówek. Wszędzie tam, gdzie bibliotekarze rozszerzają pole działalności o usługi dla najmłodszych dzieci, należy się zastanowić nad wcielaniem w życie podstawowych koncepcji czytelnictwa rodzinnego, zgodnie z ideą „czytający obywatel to wykształcony obywatel”.

BIBLIOGRAFIA

- ALTAFF (2012). *About ALTAFF* [online]. Association of Library Trustees, Advocates, Friends and Foundations [dostęp: 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ala.org/altaff/>>.
- ALSC (2012). *Born to Read – It's Never Too Early to Start!* [online]. Association for Library Service to Children [dostęp: 21.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ala.org/alsc/issuesadv/bornstoread>>
- Bookstart (2012). *About us* [online]; [dostęp: 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.bookstart.org.uk>>.
- Caspe, Margaret (2003). *Family Literacy: a review of programs and critical perspectives* [online]. Harvard Family Research Project [dostęp: 15.09.2011]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.hfrp.org/publications-resources/browse-our-publications/family-literacy-a-review-of-programs-and-critical-perspectives>>.
- Every Child Ready to Read @ Your Library. (2012). *About* [online]; [dostęp: 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.everychildreadytoread.org>>.
- Family Place Libraries™ (2012). *About us* [online]. Building strong communities through early childhood development, parent education and family support; [dostęp: 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.familyplacelibraries.org>>.
- Feinberg, Sandra et al. (2007). *The family-centered library handbook*. New York: Neal-Schuman Publishers.
- Feinberg, Sandra; Kuchner, Joan F.; Feldman, Sari (1998). *Rethinking library spaces and services*. Chicago: American Library Association.
- Feinberg, Sandra; Rogoff, Caryn (1998). Diversity takes children to be friendly family place. *American Libraries*, August, pp. 50-52.
- Feinberg, Sandra; Schull, Diantha D. (2001). Family Place Libraries: transforming public libraries to serve very young children and their families. *Zero to Three*, vol. 21, no. 3, pp. 4-10.
- Feinberg, Sandra; Schull, Diantha D. (2005). Family Place Libraries: from one Long Island library to the nation. In: *Libraries for the Future: innovation in action*. New York: Americans for Libraries Council, pp. 6-9.
- Fiore, Carole (2001). Early literacy activities in the USA. In: *Libraries and librarians: making a difference in the knowledge age* [online]. IFLA Council and General Conference: Conference Programme and Proceedings (67th, Boston, Massachusetts, August 16-25, 2001). ERIC – Education Resources Information Center [dostęp: 4.03.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED459705.pdf>>.
- Ghoting, Saroj N.; Martin-Diaz, Pamela (2005). *Early literacy storytimes @ your library: partnering with caregivers for success*. Chicago: American Library Association.
- Greene, Ellin (1991). *Books, babies and libraries: serving infants, toddlers, their parents and caregivers*. Chicago: American Library Association.
- Grzelczyk, Jolanta (2011). „Na dobry początek” – projekt Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu promujący czytelnictwo od najmłodszych lat. *EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy* [online], nr 4 (122) [dostęp: 20.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.nowyebib.info/biuletyn/archiwum-numerow/435-ebib-42011-1228>>.

- Immroth, Barbara (1989). Improving children's services: competencies for librarians serving children in public libraries. *Public Libraries*, vol. 28, no. 3, pp. 166-169.
- Langer, Hanna (2007). Programy czytelnicze dla małych dzieci w bibliotekach zagranicznych. *Bibliotheca Nostra*, nr 3(11), s. 15-21.
- Lewandowicz-Nosal, Grażyna (2011). „Bookstart” po polsku. *Nowe Książki*, nr 2, s. 80-81.
- McCook, Kathleen de la Peña (2011). *Introduction to public librarianship*. 2nd ed. New York: Neal-Schuman Publishers.
- Moore, Maggie; Wade, Barrie (2003). Bookstart: a qualitative evaluation. *Educational Review*, vol. 55, no. 1, pp. 3-13.
- Nespeca, Sue McCleaf (1994). *Library programming for families with young children*. New York: Neal-Schuman Publishers.
- PLA (2012). *PLA Service Response Workbook: Learn to Read and Write: Adult, Teen and Family Literacy* [online]. Public Library Association [dostęp: 24.01.12]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.ala.org/pla/onlinelearning/workbooks/learn>>.
- Read Together, Grow Together: the family literacy initiative (1995). *Illinois State Library Special Report Series* [online], vol. 2, iss. 2. ERIC – Education Resources Information Center [dostęp: 4.03.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED388943.pdf>>.
- Reading Worldwide (2012). *Reading promotion for infants* [online]; [dostęp: 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.reading-worldwide.de>>.
- Rogers, Pat; Herrin, Barbara (1986). Parent-child learning centers: an alternative approach to library programming for preschoolers. *Top of the News*, vol. 42, no. 4, pp. 343-355.
- Teale, William H.; Sulzby, Elizabeth (1986). *Emergent literacy: writing and reading*. Norwood, NJ: Ablex.
- Train, Briony (2007). Research on family reading: an international perspective. *Library Review*, vol. 56, iss. 4, pp. 292-298.
- Traxler, Maureen (2009). Middle Country Public Library: a model for the future. *Networking* [online], April [dostęp: 28.07.2011]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.networkwomen.com/0409/0409archivecoverstory.htm>>.
- The Barbara Bush Foundation for Family Literacy. (2012). *Our mission* [online]; [dostęp: 17.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.barbarabushfoundation.com>>.
- Walter, Virginia A. (2011). *California Family Place Libraries: 2010-2011 Evaluation Report* [online]. Family Place Libraries; [dostęp: 21.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <<http://www.familyplacelibraries.org/documents/FPreport2010-2011.pdf>>.
- Whitehurst, Grover J.; Lonigan, Christopher J. (1998). Child development and emergent literacy. *Child Development*, vol. 69, no. 3, pp. 848-872.
- Woźniczka-Paruzel, Bronisława (2002). Biblioteki dla dzieci w krajach Europy Zachodniej i w Polsce – porównania i refleksje. W: *Biblioteki publiczne wobec Unii Europejskiej*. Pod red. J. Krajewskiego i D. Sawickiej. Toruń: Wydaw. Adam Marszałek, s. 47-62.
- Zajac, Michał (2006). Wielka Brytania – „becikowe książki”. *Poradnik Bibliotekarza*, nr 12, s. 29-30.

AGATA WALCZAK-NIEWIADOMSKA

Department of Library and Information Science
Łódź University
e-mail: awniewiadomska@uni.lodz.pl

A MODEL OF FAMILY LIBRARY BASED ON AMERICAN EXPERIENCE

KEYWORDS: Libraries for children. Family readership. Library services for families.

ABSTRACT: Objective – The author discusses “family readership” and explains the role of libraries in the new model of library user services referring to “Family Place Libraries” – a network of American libraries which implement the concept of “family literacy”. **Methodology** – The article is based on the analysis of the literature, in particular foreign publications. Conclusions have been supported with the author's own observations and experience. **Results and conclusions** – Taking into consideration the attractiveness and achievements of American family libraries, the author recommends the introduction of selected elements of this concept in Polish libraries. The article is intended to expand the general knowledge on library services for families and the youngest library users.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 30 sierpnia 2012 r.